

УДК 004.2

REGULATORY AND ANALYTICAL SUPPORT OF THE ACTIVITIES OF SMALL BUSINESS ENTITIES AND ITS IMPACT ON THE STRUCTURE OF FINANCIAL ACCOUNTING

НОРМАТИВНО – АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ПОБУДОВУ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ

Yurchenko O./Юрченко О. В.

с.е.с., as.prof. / к.е.н., доц.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4397-6698>

Central Ukrainian National Technical University,

25030, Kropyvnytskyi, 8 Universytetska Ave.

Центральноукраїнський національний технічний університет,

Кропивницький, просп. Університетський, 8, 25030

Анотація. Стаття присвячена дослідженню сутності та особливостей діяльності суб'єктів малого підприємництва, процесу їх бухгалтерського забезпечення та аналізу системи оподаткування. На основі аналізу наукових праць вітчизняних вчених виявлено актуальність питань пошуку оптимальних способів ведення підприємницької діяльності та проблем, пов'язаних із реалізацією фіскальних новацій, а також необхідність спрощення облікових процедур для малого бізнесу.

У статті наведено практичні проблеми, з якими стикаються фізичні особи-підприємці в сучасних економічних умовах, включаючи часті зміни в законодавстві, невизначеність у класифікації доходів та витрат, складність податкових накладних, проблеми з податковими зобов'язаннями, вибором системи оподаткування, низький рівень автоматизації обліку та обізнаності в питаннях бухгалтерії.

Розглянуто нормативно-правову базу, що регулює фінансовий облік у ФОП. Проаналізовано переваги та недоліки загальної та спрощеної систем оподаткування для ФОП, а також основні характеристики груп спрощеної системи.

На основі проведеного дослідження автором запропоновано низку напрямів удосконалення організації та методики фінансового обліку у ФОП, серед яких впровадження автоматизованих систем обліку, інтеграція облікових систем з податковими органами, запровадження системи електронних документів, покращення навчання підприємців, аналіз та оцінка фінансових ризиків, створення системи внутрішнього контролю та аудиту, використання аналітичних інструментів для оптимізації податків та запровадження моніторингу грошових потоків.

Результати дослідження можуть бути корисними для науковців, практикуючих бухгалтерів та фізичних осіб-підприємців у питаннях організації та ведення фінансового обліку, вибору оптимальної системи оподаткування та підвищення ефективності їхньої діяльності.

Ключові слова: фінансовий облік, нормативно – аналітичне забезпечення, суб'єкти малого підприємництва, система оподаткування, організація обліку.

Вступ.

Сучасний етап розвитку економіки України характеризується значною роллю малого підприємництва (МП), яке є важливим чинником забезпечення

зайнятості населення, формування конкурентного середовища та наповнення бюджетів різних рівнів. В умовах постійних змін у законодавчому полі та зростаючої складності господарських операцій, питання належного облікового забезпечення діяльності суб'єктів малого підприємництва (СМП) набувають особливої актуальності. Ефективна організація фінансового обліку є запорукою прийняття обґрунтованих управлінських рішень, своєчасного виявлення потенційних ризиків та забезпечення фінансової стійкості малих підприємств.

Незважаючи на значний інтерес науковців до проблем розвитку та функціонування СМП, питання нормативно-аналітичного забезпечення їхньої діяльності та його безпосереднього впливу на побудову системи фінансового обліку потребують подальшого глибокого дослідження. Специфіка діяльності малих підприємств, обмеженість ресурсів, спрощені підходи до обліку та оподаткування зумовлюють необхідність адаптації загальних принципів бухгалтерського обліку до їхніх потреб та можливостей.

У цьому контексті метою статті є дослідження сутності нормативно-аналітичного забезпечення діяльності суб'єктів малого підприємництва та визначення його впливу на організацію та ведення фінансового обліку. Для досягнення поставленої мети передбачається розгляд ключових аспектів нормативного регулювання обліку СМП, аналіз складу та значення інформаційно-аналітичної бази для прийняття управлінських рішень, виявлення практичних проблем, з якими стикаються малі підприємства у сфері обліку та оподаткування, а також розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення системи фінансового обліку СМП в сучасних економічних умовах. Результати дослідження сприятимуть підвищенню ефективності облікової практики малих підприємств та забезпеченню достовірності їхньої фінансової звітності.

Основний текст

Сутність та особливості діяльності суб'єктів малого підприємництва, процес бухгалтерського забезпечення та аналіз системи їх оподаткування досліджувалися відомими науковцями, а саме: Бондар М.І., Бруханський Р.Ф., Голов С.Ф., Камінська Т.Г., Кужельний М.В., Лінник В.Г., Сопко В.В.,

Нападовська Л.В., Ткаченко Н.М. та інші. В умовах сьогодення актуальності набуває інтерес вчених стосовно пошуку способів провадити підприємницьку діяльність та проблем реалізації фіскальних новацій, варто відзначити: Лаврова Р., Манзенко Є., Пристемський О., Скрипник С., Черкашин В., Уманська В., Ткаченко А. та Шепель І. Водночас низка питань, пов'язаних із пошуком оптимальної системи оподаткування малих підприємців в умовах сучасної економіки вимагає більш детального розгляду.

Актуальні публікації також звертають увагу на необхідність спрощення процедур обліку для малого бізнесу.

Таблиця 1 ілюструє низку типових труднощів, що виникають у фізичних осіб-підприємців при веденні бізнесу в Україні. Таблиця складається з восьми пунктів, кожен з яких описує конкретну проблему та її наслідки.

Таблиця 1 - Приклади практичних проблем, з якими стикаються ФОП у сучасних умовах

Проблема	Сутність
Зміни в податковому та бухгалтерському законодавстві.	Часті зміни в нормативно-правових актах можуть ускладнювати процес ведення обліку та створювати необхідність постійно оновлювати свої знання про нові правила, терміни і ставки.
Невизначеність в класифікації доходів та витрат.	Відсутність чітких правил для деяких категорій доходів і витрат може призводити до помилок в обліку, що в свою чергу може мати негативні наслідки під час перевірок.
Незрозуміла структура податкових накладних.	Правила заповнення та реєстрації податкових накладних можуть бути складними для малих підприємців, особливо якщо вони працюють без спеціалістів.
Проблеми з податковими зобов'язаннями.	У випадку невизначених або несвоєчасних розрахунків із податками (зокрема, ПДВ, єдиний податок), є вірогідність штрафів та санкцій.
Невизначеність у виборі системи оподаткування.	Правильний вибір між загальною та спрощеною системою оподаткування може стати складним завданням, особливо для нових підприємців, які не мають досвіду в обліку.
Низький рівень автоматизації обліку.	Ведення обліку вручну або за допомогою простих програм, що може призвести до помилок і втрат часу. Відсутність автоматизованих систем уможливорює людський фактор і ускладнює перевірки.
Проблеми з трудовими відносинами та сплатою внесків.	Часто виникають питання, пов'язані з правильною реєстрацією працівників, нарахуванням і сплатою соціальних внесків.
Низька обізнаність в питаннях бухгалтерії та обліку.	Відсутність відповідної освіти або досвіду, що призводить до допущення помилок у веденні обліку та несвоєчасного виконання обов'язків.

Авторська розробка

Таким чином, таблиця 1 наочно демонструє спектр практичних проблем, з якими щоденно стикаються фізичні особи-підприємці в Україні, що підкреслює актуальність пошуку шляхів спрощення обліку та підвищення рівня обізнаності підприємців у цій сфері.

Таблиця 2 – Нормативно-правова база, що регулює фінансовий облік у фізичних осіб – підприємців

Законодавчий документ	Регламентування
Податковий кодекс України	Визначає порядок обліку доходів і витрат для ФОП залежно від обраної системи оподаткування: – для загальної системи оподаткування передбачено обов'язкове ведення книги обліку доходів і витрат, а також подання річної декларації про доходи. – для спрощеної системи (єдиний податок) встановлено спеціальні правила обліку залежно від групи платника податків. Регламентує терміни подання податкової звітності (щоквартально, щорічно або щомісячно, залежно від системи).
Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»	✓ встановлює основні принципи бухгалтерського обліку, зокрема: послідовність, обережність, достовірність; ✓ для ФОП дозволяє спрощене ведення обліку без обов'язкового складання фінансової звітності, якщо підприємець не є платником ПДВ; ✓ регламентує використання первинних документів для обліку операцій.
Закон України «Про внесення змін до ПКУ та інших законів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень»	✓ уточнює ставки єдиного податку для окремих груп ФОП; ✓ запроваджує нові вимоги до обліку розрахункових операцій через реєстратори розрахункових операцій (РРО) або програмні РРО; ✓ передбачає спрощення звітності для мікропідприємців, зокрема можливість подання звітів у електронному форматі
Постанови Кабінету Міністрів України	✓ регулюють порядок електронної звітності, що дозволяє ФОП подавати декларації та інші звіти через електронні сервіси; ✓ встановлюють перелік документів, які підприємець має зберігати для підтвердження доходів і витрат.
Роз'яснення та накази Державної податкової служби України	✓ надають деталізовані рекомендації щодо ведення книги обліку доходів, подання декларацій та інших документів; ✓ роз'яснюють питання, що виникають у ФОП у зв'язку зі змінами в податковому законодавстві; ✓ розробляють типові форми документів, які мають використовувати підприємці для обліку.

Авторська розробка

Переходячи від розгляду практичних проблем, з якими стикаються фізичні особи-підприємці у своїй діяльності, важливо звернутися до нормативно-

правової бази, яка регулює фінансовий облік цієї категорії суб'єктів господарювання. Саме дотримання вимог законодавства є ключовим аспектом уникнення багатьох з вищезазначених проблем. Отже, наступна **Таблиця 2** детально представляє основні нормативно-законодавчі акти, що визначають порядок ведення фінансового обліку фізичними особами-підприємцями в Україні, розкриваючи їх ключові положення та сферу регламентування.

Розуміння нормативно-правової бази є лише першим кроком до ефективного ведення обліку. Фізичним особам-підприємцям необхідно також орієнтуватися у виборі оптимальної системи оподаткування, яка б враховувала специфіку їхньої діяльності та мінімізувала податкове навантаження. Саме тому, для більш глибокого розуміння цього аспекту у Таблиці 3 представлено порівняльний аналіз переваг та недоліків загальної та спрощеної систем оподаткування для ФОП.

Таблиця 3 - Переваги та недоліки системи оподаткування для ФОП

Загальна система оподаткування (підходить для ФОП, які мають великий оборот або працюють з юридичними особами, не обмеженими в доходах)		Спрощена система оподаткування (найбільш поширена система серед ФОП, яка дає змогу зменшити податкові зобов'язання і спростити облік. Вона має кілька груп, залежно від доходів та виду діяльності)	
Переваги	Недоліки	Переваги	Недоліки
✓ можливість отримання податкових кредитів на витрати, пов'язані з господарською діяльністю; ✓ можливість обліку усіх витрат, пов'язаних із діяльністю (що дозволяє зменшити податкові зобов'язання); ✓ вибір за видом діяльності та масштабу бізнесу (наприклад, можна працювати з ПДВ).	✓ складний облік доходів та витрат; ✓ необхідність нараховувати та сплачувати ПДВ, якщо річний дохід перевищує 1 млн гривень; ✓ високі вимоги до звітності. ✓ вищі ставки податку на прибуток і ПДВ.	- спрощений облік; - зниження податкового навантаження; - можливість працювати без ПДВ (якщо це передбачено для третьої групи); - можливість вести діяльність з невеликим числом найманих працівників.	✓ ліміти за доходами та кількістю працівників; ✓ обмеження у видах діяльності; ✓ потрібно дотримуватися вимог щодо типів бізнесу та сум доходу.

Авторська розробка

Після ознайомлення з основними характеристиками систем оподаткування, особливу увагу слід приділити спрощеній системі, яка є найбільш популярною серед малого бізнесу. Детальнішу інформацію про критерії та можливості використання різних груп цієї системи наведено у Таблиці 4, де розкрито умови перебування, обмеження щодо доходів та кількості найманих працівників для кожної з груп платників єдиного податку.

Таблиця 4 - Групи спрощеної системи оподаткування для ФОП

Група	Хто має право застосовувати
Перша група	✓ Для підприємців, що не мають найманих працівників. ✓ Доходи до 1 млн грн на рік. ✓ Виплата єдиного податку не більше 10% мінімальної зарплати на місяць. ✓ Обмеження: діяльність у межах одного населеного пункту та обмежена кількість видів діяльності (торгівля на ринку, побутові послуги тощо).
Друга група	✓ Для підприємців, що мають до 10 найманих працівників. ✓ Доходи до 5 млн грн на рік. ✓ Єдиний податок на рівні 20% мінімальної зарплати. ✓ Можна здійснювати роздрібну торгівлю або надавати послуги (відповідно до обраної діяльності).
Третя група	✓ Для підприємців з доходом до 7 млн грн на рік. ✓ Можна вести різноманітну діяльність, включаючи послуги і торгівлю. ✓ Ставка єдиного податку становить 5% від доходу (або 3%, якщо є ПДВ). ✓ Можна залучати до 10 найманих працівників.
Четверта група (с/г виробники)	✓ Для сільськогосподарських підприємців (фермерів). ✓ Єдиний податок залежить від площі землі та категорії сільгоспвиробництва. ✓ Можливість використання пільгових умов для аграріїв.

Авторська розробка

Висновки.

Проведене дослідження підтвердило важливу роль малого підприємництва в економіці України та виявило низку практичних проблем, з якими стикаються ФОП у процесі ведення обліку та сплати податків. Аналіз нормативно-правової бази показав складність та динамічність регулювання цієї сфери, що вимагає від підприємців постійного оновлення знань. Порівняльний аналіз систем оподаткування висвітлив переваги та недоліки кожної з них, підкреслюючи важливість обґрунтованого вибору для оптимізації фінансових результатів діяльності. Детальне розглянуто критерії та умови застосування спрощеної системи оподаткування, як найбільш популярної серед малого бізнесу.

Результати дослідження підкреслюють необхідність подальшого спрощення облікових процедур для ФОП, підвищення рівня їхньої обізнаності у питаннях бухгалтерського обліку та оподаткування, а також впровадження сучасних інформаційних технологій для автоматизації облікових процесів.

З огляду на проведені дослідження, вважаємо за доцільне спрямувати подальші наукові розвідки на такі напрями:

- розробка практичних рекомендацій щодо мінімізації впливу частих змін у законодавстві на облікову практику ФОП. Дослідження механізмів адаптації облікових систем та навчання підприємців оперативному реагуванню на законодавчі новації;

- удосконалення методики класифікації доходів та витрат для ФОП з метою уникнення неоднозначностей та помилок в обліку. Розробка чітких критеріїв та надання практичних роз'яснень;

- дослідження шляхів спрощення структури податкових накладних та процедури їх заповнення для малих підприємців. Аналіз можливості уніфікації та автоматизації цього процесу;

- вивчення впливу рівня автоматизації обліку на ефективність діяльності ФОП та розробка рекомендацій щодо впровадження доступних та простих у використанні облікових програм. Дослідження бар'єрів на шляху автоматизації та шляхів їх подолання;

- аналіз ефективності різних форм навчання та консультування ФОП з питань бухгалтерського обліку та оподаткування. Визначення найбільш дієвих методів підвищення їхньої обізнаності;

- дослідження міжнародного досвіду спрощення обліку та оподаткування для малого підприємництва та можливості його адаптації в Україні. Вивчення кращих практик та їх потенційного впливу на вітчизняне законодавство.

Подальші дослідження у зазначених напрямках сприятимуть створенню більш сприятливого облікового та податкового середовища для розвитку малого підприємництва в Україні.

Література:

1. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.99 р. № 996-XIV (із змінами і доповненнями). URL: <http://www.rada.gov.ua>
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень: Закон України від 30.11.2021 р. № 1914-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1914-20#Text>

Abstract. *The article is devoted to the study of the essence and features of the activities of small business entities, the process of their accounting support and the analysis of the taxation system. Based on the analysis of scientific works of domestic scientists, the relevance of the issues of finding optimal ways of conducting business activities and problems associated with the implementation of fiscal innovations, as well as the need to simplify accounting procedures for small businesses, was revealed.*

The article presents practical problems faced by individual entrepreneurs in modern economic conditions, including frequent changes in legislation, uncertainty in the classification of income and expenses, the complexity of tax invoices, problems with tax obligations, the choice of a taxation system, the low level of automation of accounting and awareness of accounting issues.

The regulatory framework governing financial accounting in individual entrepreneurs is considered. The advantages and disadvantages of the general and simplified taxation systems for individual entrepreneurs are analyzed, as well as the main characteristics of the simplified system groups.

Based on the research conducted, the author proposed a number of directions for improving the organization and methodology of financial accounting in individual entrepreneurs, including the implementation of automated accounting systems, integration of accounting systems with tax authorities, introduction of an electronic document system, improvement of training of entrepreneurs, analysis and assessment of financial risks, creation of an internal control and audit system, use of analytical tools for tax optimization and introduction of cash flow monitoring.

The results of the study may be useful for scientists, practicing accountants and individual entrepreneurs in the issues of organization and maintenance of financial accounting, selection of the optimal taxation system and increasing the efficiency of their activities.

Keywords: *financial accounting, regulatory and analytical support, small business entities, taxation system, accounting organization.*